

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'S SCHOOL PLAYS

AND VALUES EDUCATION BY THEATRE

Reşat Nuri Güntekin'in Mektep Temsilleri ve

Tiyatro Yoluyla Değerler Eğitimi¹

Refika ALTIKULAÇ DEMİRDAĞ² & ALİ ALTIKULAÇ³

Abstract

In 1930's, there are short plays written for the purpose of "to take advantage of the theater performance's discipline" in schools. There are also plays written by Resat Nuri Güntekin who is an important writer of Turkish Literature. These works which is written by Arabic alphabet, some of which are still forgotten on the library shelves today. His short games called *Ümidin Güneşi*, *Gazeteci Düşmanı*, *Şemsiye Hırsızı*, *İhtiyar Serseri*, *Yıldızböceği*, *Bir Köy Hocası*, *Ümit Mektebinde* and *Vergi Hırsızı* were undoubtedly written to contribute to the training of the students. We can say that the concept of "discipline" will be more accurate to meet the concept of "values education" today. Considering that the children's theater is associated with education from the Tanzimat to the Republics, the issue of which values are tried to be acquired with theater plays gains importance. In this work we will examine what values contains in the plays written by Reşat Nuri to be exhibited at the schools. For this, we will examine a play called *Bir Köy Hocası*. Thus, we will try to show why these values are important in education for Reşat Nuri Güntekin.

Key words: Reşat Nuri Güntekin, school theatre, values education.

Özet

1930'lu yıllarda okullarda "temsilin terbiyevi kıymetinden talebeyi istifade ettirmek" amacıyla yazılmış, kısa oyunlar bulunmaktadır. Bugün bazıları hâlâ Arap alfabesiyle kütüphane raflarında unutulmuş olan bu eserler içinde Türk Edebiyatının önemli yazarlarından Reşat Nuri Güntekin'e ait oyunlar da vardır. *Ümidin Güneşi*, *Gazeteci Düşmanı*, *Şemsiye Hırsızı*, *İhtiyar Serseri*, *Yıldızböceği*, *Bir Köy Hocası*, *Ümit Mektebinde* ve *Vergi Hırsızı* adlı kısa oyunlar şüphesiz öğrencileri terbiye etme hizmetine katkı sağlamak amacıyla kaleme alınmıştır. "Terbiye" kavramını ise bugün "değerler eğitimi" ile karşılamanın daha doğru olacağını söyleyebiliriz. Çocuk tiyatrosunun Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar eğitimle ilişkilendirilmesiyle birlikte hangi değerlerin tiyatro oyunları ile edindirilmeye çalışıldığı konusu önem kazanmaktadır. Biz bu çalışmamızda Reşat Nuri'nin okullarda sergilenmesi için kaleme aldığı oyunlarında hangi değerlere yer verdiğini inceleyeceğiz. Bunun için özellikle *Bir Köy Hocası* adlı oyununu inceleyeceğiz. Böylece Reşat Nuri için bu değerlerin eğitimde neden önem taşıdığını da ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Reşat Nuri Güntekin, Mektep Temsilleri, Değerler Eğitimi

¹ Bu çalışma "International Congress on Political, Economic and Social Studies, Saraybosna, 19-22 Mayıs 2017"de sunulan sözlü bildiri genişletilmiştir. Ayrıca bu çalışma Çukurova Üniversitesi, Bireysel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) tarafından desteklenmiştir.

² Yrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, raltikulac@yahoo.com

³ Yrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, aaltikulac@yahoo.com

Giriş

Reşat Nuri Güntekin'in edebi yönü bir bakıma eğitimciliği ile bir arada değerlendirilmeyi zorunlu kılmaktadır. Eserlerine aldığı eğitime ilişkin konular ve bu konuları işleyiş biçimi eğitimci kimliğini de göz önünde bulunduramamızı gerektirmektedir. Her ne kadar roman, hikâye ve tiyatrolarıyla pek çok araştırmacının ilgisini çekmiş olsa da Reşat Nuri'nin bizzat öğrenciler için kaleme aldığı oyunları üzerinde pek durulmamıştır. Bir eğitimcinin kaleminden çıkmış bu oyunların en önemli yanı gençler ve çocuklar için yazılmış olmasıdır. *Ümidin Güneşi*, *Gazeteci Düşmanı*, *Şemsiye Hırsız*, *İhtiyar Serseri*, *Yıldızböceği*, *Bir Köy Hocası*, *Ümit Mektebinde* ve *Vergi Hırsız* adlı oyunları bu türden oyunlardır.

Sosyal meseleleri eleştirel bir gözle ele alan⁴ Reşat Nuri, Anadolu'yu gündeme taşımaya çalışan yönüyle de dikkat çekmektedir. Olcay Öner toy, Reşat Nuri Güntekin'in ilgiyi çekmek için öncelikle genç öğretmenleri Anadolu'ya gönderdiğini söyleyerek *Çalikuşu*, *Yeşil Gece* ve *Acımak* gibi romanlarının kahramanlarını örnek göstermektedir (1974: 87).

1930'lu yıllarda okullarda "temsilin terbiyevi kıymetinden talebeyi istifade ettirmek" amacıyla yazılmış olan bu kısa oyunların düşünsel arka planını daha öncelerde aramak gerekmektedir. Tiyatro yoluyla halkı "terbiye etme" fikri Tanzimat Dönemi ile birlikte sanatçılar arasında kabul görmüş bir tutumdur. Namık Kemal'in tiyatronun eğlendirirken eğittiğini söylemesi diğer Tanzimat yazarları için de yol gösterici olmuştur. Dolayısıyla bu fikir, dönemin dışına taşmış ve gelecek nesilleri de etkisi altında bırakan bir eğilime dönüşmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında da tiyatronun eğitimde kullanılması için bazı yazarlar mektep temsilleri başlığı altında piyesler kaleme almışlardır. Mahmud Yesari, Zeliha Osman, Faruk Nafiz ve Reşat Nuri gibi yazarların kaleme aldıkları bu eserlerin çocukların ve gençlerin gelişimine yardımcı olmasına özen gösterilmiştir. Dolayısıyla Reşat Nuri'nin gençler için kaleme aldığı bu piyeslerin gençleri eğitmeyi amaçlayan yönünü de göz ardı etmemek gerekmektedir. Çocuklar ve gençler için kaleme alınan bu eserlerin devlet tarafından desteklenmesinin özel bir önemi olduğu görülmektedir: "Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan önemli çalışmalarından biri de 1933'den 1950'lere (kadar) süren ve devlet tarafından ödüllere teşvik edilen dörtte üçü yerli eserlerden meydana gelen yüze yakın oyun(dur). Halkevlerinin bu yayınlarda aradığı koşullar vardır. Halk eğitimine elverişli olmak, halk eğitimi ideallerine bağlı kalmak" (Şen 1999: 25-26). Halk eğitimi genel başlığı altında mektep temsillerini değerlendirmek mümkün görünmektedir. Aslında Reşat Nuri'nin bazı oyunları da Halkevleri temsilleri başlığı altında yayınlanmıştır.

Neriman Samurçay, çocuk tiyatrosu fikrinin Meşrutiyet ile birlikte ortaya çıktığını söylemektedir:

"Ülkemizde çocukların tiyatro yapmaları, tiyatro ile ilgilenmeleri ve tiyatro yolu ile eğitilmeleri düşüncesi ilk kez Meşrutiyet döneminde ortaya atılmıştır. Yine bu dönemde çıkarılmaya başlanan çocuk dergilerinde "çocuklar için temsil", "mektep tiyatrosu" gibi genel başlıklar altında küçük çocuk oyunları yayınlanmaya başlanmıştır. Meşrutiyet döneminde bu konuda en önemli atılım, devrin Milli Eğitim Bakanlığının (Maarif-i Umumiye Nezareti) ilkokullarda tiyatroyu ders olarak koymuş olmasıdır. Tiyatro, öğretici ve eğitici nitelikleri nedeniyle, "Temsil tarihi" adıyla

⁴ Bkz. Olcay Öner toy (1983), *Reşat Nuri Güntekin*. (2000). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. Hüseyin Çelik (2000). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Sosyal Tenkit*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

"Tedrisat-ı İptidadiye'ye ders olarak kabul edilmiştir. 'Mektep Temsillerinin Usul-i Tedrisi' başlıklı talimatname 1915 yılında yürürlüğe girmiştir." (Samurçay 1974: 113)

Tiyatronun eğitimde kullanımının desteklenmesi bir yandan eğitimin kalitesini arttırmak bir yandan da tiyatroyu eğitime yardımcı bir unsur haline getirmek anlamı taşımaktadır. Tiyatronun fonksiyonu hakkında Tanzimat'la birlikte başlayan birtakım yaklaşımların zamanla biçim değiştirmesine karşın seyirciyi eğitme fonksiyonu üzerinde ısrarla durulduğu da görülmektedir.

Reşat Nuri, Anadolu'yu bir eğitimci gözüyle değerlendirirken her türlü eğitim kaynağını bulma ve kullanma arzusu ile doludur. Bu nedenle onun tiyatroya yaklaşımı da öncelikle eğitim işlevi odaklıdır. Hüseyin Çelik, Reşat Nuri'nin tiyatroya ilgisini şöyle açıklar: "Yine çocukluğunda çadır tiyatrolarına düşkünlüğü, ilk öğretmenlik yıllarında Bursa'da Ahmed Vefik Paşa'nın yaptırmış olduğu tiyatrodaki seyrettiği oyunlar da bu edebi türle ciddi olarak ilgilenmesine yol açmıştır." (Çelik, 1996: 307). Bununla birlikte yazarın yaklaşımı eleştirel olmuştur. Nitekim Anadolu'da görev yaptığı yıllarda tuluat tiyatrolarının halk üzerindeki etkisine ilişkin söyledikleri oldukça dikkat çekicidir:

"Yüzlerce tuluat sahnesi her gece topladığı birçok bin genç insana durmadan söylüyor. Hem onların söyledikleri saatler ruhların en ziyade açıldığı, duygu ve fikir olarak ne duyarsa plâk gibi kapıp, zapt ettiği saatlerdir. Müzikle, dansla gevşemiş insanların sahnedeki boyalı kadın gibi mücerret fikirlere de vurulmağa müsait buldukları zaaf saatleri..."

Kantolardan sonra başlayan bu oyunların halk üzerinde, izi ölünceye kadar silinmeyen çocukluk masalları kadar tesiri vardır.

Onlardan ders ve propaganda kokusu sezilmemesi de tesirlerini artıran sebeplerdendir..." (Cilt I, 120)

Reşat Nuri'nin tuluat tiyatrosu hakkındaki bu sözleri gençlerin zihinlerinde yer edeceğine inandığı bu sanat türünün aslında uygun olmayan biçimine işaret etmektedir. Anadolu'da gördüğü bu sahne sanatının doğru kullanıldığı takdirde insanlar üzerinde nasıl olumlu bir etki yaratabileceği fikri onda oluşmakta ve yazar bunun heyecanını duymaktadır. Tiyatro yoluyla halkı eğlendirirken eğitmek fikri her ne kadar yeni bir fikir olmasa da Tanzimat sonrası Anadolu gerçeği ile yüzleşildiği bir dönemde artık tiyatronun amacının da tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Üstelik değişimin ve yenileşmenin hız kazandığı bir dönemde aydınlanmanın hızlı bir biçimde olması için kaynakların kullanılması yolları aranmaktadır. İşte Reşat Nuri'nin bu kaynaklardan biri olarak gördüğü tiyatronun etkisini bu yönüyle kullanma arzusunu idealleştirdiği söylenebilir. Bununla birlikte yazarın tiyatro hakkındaki fikirlerinin hızla netleştiğini ve tiyatronun amacını net olarak belirlediğini ise söylemek mümkün değildir. Bu konuda düşünmeyi sürdüren yazar şunları söylemektedir:

"Bence yapılacak şey bu tiyatroların çok eskimiş piyeslerini asıllarındaki tadı ve keyfi bozmadan- yenileştirmek ve yeni hayata uydurmak; bir de repertuara aynı sadelikte yeni piyesler ilavesine çalışmak olacaktır. Onlar gene ufak tefek tuluatlarını yapmakla beraber yazılı piyeslerden oynamağa alıştırılır, tekstlerin dil ve fikir itibarıyla daha düzgün şeyler olması temin edilirse halk terbiyesi noktasından ehemmiyetli bir iş görülmüş olur."

Bu durumda yazar tuluat tiyatrosunu tamamen kaldırmaya taraftar görünmemekte fakat faydalı olabilmesi için bir formül düşünmektedir. Fakat bu formülün amacı sonuçta "halkı terbiye etme" işini görmüş olmaktır. Bununla birlikte farklı yazılarında Reşat

Nuri'nin bu kadar net bir tutum sergilemediğini görmekteyiz. Tiyatronun amacının ne olduğu konusu her zaman tartışma konusu olmuştur. Fakat öncelikle eğitmek ya da estetik zevk vermek arasındaki çatışma önemli bir konu olarak tartışılmıştır. Reşat Nuri de eğitime işlevinin tiyatrodaki öncelikli amaç olarak belirlenmesi fikrine karşı eleştirel bir tutum sergilemektedir. *Temaşa* Dergisi'nde yayınlanmış "Tiyatro Eserlerini Anlamak İçin" başlıklı yazısında şunları söyler:

"Görülüyor ki halkımız artık tiyatroyu âdi bir maskaralık, manasız bir eğlence telakki etmiyor, ona epeyce ehemmiyet vermeye başlıyor. Bu alâka sanatımızın istikbâl için herhalde ümit verici bir şeydir.

Mamafih şunu da unutmayalım ki temâşâ zevkimiz henüz yeni bir zevktir, hayatımızda ve ruhumuzda daha pek kök tutmamıştır. Tiyatronun ehemmiyetli bir şey olduğunu hissediyoruz fakat bir sanatın mahiyeti hakkında henüz vazih ve mütelebber bir fikir edinmedik." (aktaran Kolcu, Güntekin 155).

Reşat Nuri, tiyatronun amacının eğlendirmek ve "alakadar etmek" olduğunu "fikri, ilmî, ahlâki ilh. gibi kıymetinin" ikinci derecede geldiğini belirtir (aktaran Kolcu, Güntekin 155). Bu durumda tiyatrodaki eğitim birincil amaç olmayıp eğlendirmek ve "alakadar etmek" gibi amaçlara öncelik verildiğini ve tiyatronun bir sanat dalı olarak öne çıkarıldığını söyleyebiliriz. Fakat Reşat Nuri'nin "mektep temsilleri" başlığıyla yayınladığı oyunlarda tiyatronun eğlendirmek ve alakadar etmek kadar eğitime amacının da önemli olduğunu görmekteyiz. Reşat Nuri, okulların öğrencilerinin birkaç yıl, hep aynı birkaç yüz öğrenciden oluşmasına karşın tuluat tiyatrolarının seyircilerinin her akşam değiştiğine de dikkat çeker (2012: 118). Bu seyirci çokluğu, etkisinin de büyük olmasına neden olmaktadır. Bu durumda okullar için temsiller düzenlerken sadece okul içindikileri değil dışındakileri de hedef almış olmalıdır. Nitekim mektep temsillerinin seyircileri içinde veliler ve çevre halkı da olacaktır. Dolayısıyla eğitimin ne kadar önemli bir fonksiyona sahip olduğuna onlar da inandırılacaklar ve verilen mesajlar yoluyla onlar da eğitilmiş olacaklardır.

Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte tiyatro sanatına devletin doğrudan etkisinden söz edilmeye başlanır (Nutku 1999). Reşat Nuri de bir yazısında devletin tiyatroya müdahale etmesinin gerekli olduğunu iddia eder. Ona göre ülkede henüz oluşumunu tamamlamamış bu sanat dalının devlet desteği ile iyileştirilmesi mümkün olabilecektir: "Başka sahalara karışacak değilim. Fakat tiyatromuzun gelişmesi için devletçilik şarttır. Belki daha sonra bizde de serbest tiyatro trupları meydana gelmeğe başlar. Fakat memlekette tiyatro hayatı kâfi kıvamını buluncaya kadar tohumların mutlaka devlet fideliklerinden geçmeleri zaruridir." (1950). Bu sözler yazarın tiyatroya yüklediği misyonu göstermesi açısından oldukça aydınlatıcıdır.

Sevda Şener, Reşat Nuri'nin tiyatro anlayışını şöyle değerlendirir: "Oyunlarında eğitici görünmekten, seyirciye bildiri vermekten kaçınmış olan, dünya görüşünü oyununa iyice sindiren yazar, tiyatronun önceden belirlenmiş bir savı kanıtlamasına, doğrudan eğitici ve öğretici olmasına karşı çıkmıştır. Ayrıca, sorunları yaşayanları yargılamaktansa eleştirici bir gözle tanımaya, anlamaya çalışır." (1981: 371). Sevda Şener'in Reşat Nuri'nin gençlik ya da çocuk tiyatrosu eserlerini dışarda tutarak yaptığı bu değerlendirmenin ele aldığımız oyunlar için de geçerliliğini koruduğunu söylesek de yazarın zaman zaman eğitimci kimliğine yenik düştüğünü belirtmeden geçemeyeceğiz. Nitekim tiyatrodaki devletçi bir yaklaşımı benimsemesinin nedeni de bu olsa gerek.

Neriman Samurçay, çocuk tiyatrosunun işlevlerini, eğlendirme işlevi, eğitsel ve kişilik oluşturu işlev, öğretici işlev ve eleştirici işlev olarak çeşitlendirmektedir (1974: 17-18).

Bu durumda çocuk tiyatrosunun⁵ bir sanat dalı olarak estetik haz uyandırmak ve sanatsal değere öncelik vermek amacının zaman zaman eğitim işlevi ile bir arada yürütüldüğü ya da yürütülmesi gerektiği yönündeki düşünce yok sayılamaz. Bu durum yönetimler tarafından da göz ardı edilmemiş ve tiyatro yoluyla eğitim konusunda girişimlerde ve faaliyetlerde bulunulmuştur.

“Tsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim alanında getirdiği en önemli yenilik dramayı Türk eğitim sisteminin gündemine taşımasıdır. Baltacıoğlu, 1918 yılında Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'ne atanmasının ardından, okul temsilcilerini teşvik etmiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanlığı'nın çıkardığı “Mektep Temsillerinin Usûl-i Tedrisi” adlı kitapçıkta tiyatronun eğitim, öğretimde işlevi üzerinde durulmuş, okullarda özellikle tarihî oyunların oynanması istenmiştir. Baltacıoğlu, daha sonraki dönemde *Küçük Şahit*, *Edirne Muhasarası*, *Yavuz* gibi piyesler de yazmıştır.” (Şimşek 2006: 553)

Reşat Nuri'nin uzun yıllar öğretmenlik ve müfettişlik yapmış olması eğitim camiasına dair pek çok konuyu eserlerine taşımasına neden olmuştur. Bu eserlerde öğretmenler ve öğrenciler genellikle başkahramanlar olarak rollerini alırlar. Bunun yanı sıra Reşat Nuri bu eserler yoluyla eğitim sistemine dair pek çok meseleyi de tartışmaya açmış olur. Bu bakımdan onun *Bir Köy Hocası* başlıklı oyunu dikkat çekicidir. Hem bir mektep temsili olması hem de eğitim sistemine ilişkin fikirleri bakımından örnek bir oyun olarak değerlendirilebilir.

Bir Köy Hocası'nda Eğitime İlişkin Mesajlar

Reşat Nuri'nin *Mektep Temsilleri* başlığı altında yayınlanan oyunlarında genellikle okul ve eğitim camiası konu edinilir. Öğretmenlik mesleği, öğretmen-öğrenci ilişkisi, çevre ve okul gibi pek çok konuyu bir eğitimcinin gözünden sergilemeye çalışır. Yazar bunu yaparken oyunların eğlendirme yönünü de ihmal etmez. Genel olarak komediye yaklaşan bu oyunlarda sonuçta bazı dersler alınması beklenir. Bu dersleri alacak olanlar genellikle ya öğretmenler ya da öğrencilerdir. Okul dışındaki insanların da okula bakışlarını olumlu olmaya çalışan bir yaklaşımının olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin okullara maddi destek sağlayanlarla yöneticilerin, eğitimin önemini anlamalarını sağlayarak desteklerini arttırmaya çalışmaktadır. Bu oyunlar içinde mesajlarını en açık ve ilgi çekici bir biçimde verdiği eserinin *Bir Köy Hocası* adlı oyunu olduğunu düşünmekteyiz. Bu oyunun incelenmesi Reşat Nuri'nin *Mektep Temsilleri* ile ne yapmaya çalıştığını anlamamıza yardımcı olabilir.

Oyunun kahramanı Nihal, genç bir köy öğretmenidir. Onun idealist bir öğretmen olduğunu ve herkes tarafından sevildiğini giriş bölümünde oyunun diğer kahramanlarının konuşmalarından anlarız. Ayrıca Nihal'in hayatında büyük bir değişimin eşliğinde olduğunu komik bir biçimde öğreniriz. Nihal, piyangodan büyük

⁵ Özdemir Nutku, çocuk tiyatrosunu “İlköğretim öncesinden erginlik yaşına değin, çocuklar için yapılan tiyatro.” olarak tanımlamakta ve şu biçimde çeşitlendirmektedir: “Çerçeve sahne içinde çocukların çocuklar için hazırladıkları gösteriler; 2-Çerçeve sahne içinde çocukların yetişkinler için oynadıkları oyunlar; 3- Yetişkin oyuncuların çocuklar için oynadığı oyunlar: a) Profesyonel oyuncuların büyük tiyatrolarda, çok sayıda seyirci önünde oynadıkları büyük yapımlar; b) Profesyonel oyuncuların küçük bir alan içinde çocukların arasında ve onlarla birlikte oynadıkları oyunlar; 4- Çocukların seyirci ortasında oynadıkları oyunlar” (Nutku 2001:238-39). Reşat Nuri'nin yazdığı oyunların okullar için yazılmış, öğrenciler tarafından oynanması beklenen oyunlar olarak kaleme alındığını söyleyebiliriz.

ikramiyeyi kazanmıştır. Bu beklenmeyen durumla olaylar biraz komik biraz da acıklı bir hal alır. Nihal mesleği bırakıp lüks bir hayat sürmeye karar vermiştir. Tam bu büyük haber ve karar aşamasında okulu ziyarete gelen müfettiş Naciye Hanım yaşananlar karşısında şaşkınlığını gizleyemez. Naciye Hanım'a göre Nihal mükemmel bir köy hocası olduğu için bu mesleği bırakmamalıdır. Nihal'in biraz isterik sevinci ve gözyaşları karşısında şunları söyler:

“Bu meslek beni bir gözyaşı mütehassısı etti... Binlerce mini mininin ağladığını gördüm... Gözlerden akan yaşların kalbin hangi membarından geldiğini gayet iyi bilirim... Bilirsin ya korkan insan cesurum diye haykırır... Senin mes'udum diye bağırman biraz o kabilden... Burada, bu karanlık köy mektebinde çalıştığın müddetçe renkli ve mes'ud bir hayat rüyasını gönlünden çıkarmadın... Bunu biraz kabahat gibi utanarak söylüyorsun... Hiç öyle değil... Dar bir hayalin kısa bir emelin olaydı, güzel şeylerin hasretini çekmeseydin sen zaten iyi bir hoca olamazdın... Bence muallim nedir bilir misin Nihâl?.. Erişilemeyecek, elde edilemeyecek kadar yüksek – isteyen bir aciz ve fakir insan... Düşündüğü şeylerin kendisi için mümkün olamayacağını bilir... Onları başkasına vermekte, o gayeye başkalarını eriştirmekte bir teselli buluyor... Evet sen mes'udum diyorsun.. Elindeki küçük servetle oldukça rahat ve mes'ud bir hayat yaşayacağından eminim... Fakat burasını hatırlamayacağından, aramayacağından emin değilsin... Bu şüpheyi zihninden çıkarmak içindir ki mes'udum diye haykırıyorsun... 'Kalpsizim, çocuklarımı son def'a görmeden kaçıyorum!' diye feryat ettin... Çünkü onların samimi matemini seni ne kadar perişan edeceğini biliyorsun...” (Güntekin 12)

Müfettiş hanımın bu sözleriyle seyirci idealist bir öğretmenin nasıl olması gerektiği hakkında fikir edinmiş olur. Bu öğretmen, eline geçecek bir serveti öğrencileri için feda edebilecek, kendisi için istediklerine başkalarını eriştirmekle teselli bulacak fedakâr bir insandır. Üstelik Müfettiş Hanım'a göre Nihâl'in mutluyum diyerek döktüğü gözyaşları gerçekten mutlu olduğunu ispatlamaz. Bunca yıldır edindiği tecrübelerle o gözyaşı uzmanı olmuştur. Müfettişin bu duygusal ve etkileyici konuşması Nihal'e etki etmemiş gibidir. Fakat Nihal, açıkça duygularını ifade etmese de onunla mesleği arasındaki ilişkinin ne kadar güçlü olduğunu dolaylı olarak öğreniriz. Gitmekte ısrar eden Nihal önce çocukların aşılınması işiyle ilgilenmesi gerektiğini söyler. Sözde bu iş bittikten sonra gidecektir. Sonda da kimsesiz ve hasta bir çocuğun iyileşene kadar bakımını üstlenmesi gerektiğini düşünür. Sözde bu kimsesiz çocuğa bakacak kimse olmadığından ancak o iyileşince mesleği terk edebilecektir. Nihal ne kadar kabul etmese de türlü bahanelerle meslekte zaman geçirmeye devam etmekte ve temelli gidişini ertelemektedir. Sonunda yerine gönderilen öğretmenin sert ve yıkıcı mizacıyla karşılaşınca o güne kadar okul ve çocuklar için yaptığı her şeyin yerle bir olacağını fark ederek kalmaya karar verir.

Oyunun konusu ve verdiği mesajlar eğitimin önemine ilişkindir. Öğretmenin bu sistem içindeki önemli ve kutsal görevi her türlü zorluklara rağmen yüksek görev bilinci ile yerine getirdiği vazifeler övülmekte, küçük bir servetle sağlanacak rahat bir hayatın bile bu kutsal mesleğin yerini dolduramayacağı ispatlanmaya çalışılmaktadır. Reşat Nuri'nin eserlerinde bu ana fikir etrafında yazılmış pek çok örnek bulunabilir. Bununla birlikte yazarın bu konuyu “mektep temsilleri” arasında da ele alması seyirci olarak hedef aldığı öğrenci ve öğretmenlere iletmek daha doğrusu doğruluğu tartışılmaz bir biçimde öğretmek istediği bir mesaj olduğunu düşündürmektedir. Dolayısıyla Reşat Nuri'nin başta verdiğimiz fikirleriyle çelişiyor gibi değerlendirilebilecek bu tutumunun aslında onun sanat anlayışıyla tutarlı olduğunu göstermektedir.

“Eğlendirmek ve alakadar etmek” amaçlarıyla tiyatroyu açıklayan yazarın bu oyunda eğlendirme amacını komedi üretme yoluyla sağladığını söyleyebiliriz. Aslında diğer oyunlarında komedi unsurunu daha belirgin bir biçimde kullanan yazarın eğitime amacını bir takım mizah figürleriyle desteklemesi de anlamlıdır. Bu temsilleri izleyen öğretmen ve öğrencilerin eğitim ortamı içinde aynı zamanda eğlenmelerinin de bir ihtiyaç olarak algılandığını söyleyebiliriz. Yazarın, *Vergi Hırsızı* adlı oyunundaki rüya motifi, *Şemsiye Hırsızı* adlı oyunundaki espri ve *Gazeteci Düşmanı*’ndaki alaycı üslup yazarın oyunlarda didaktik mesajlar iletmesine engel olmaz. Tersine bu tutumuyla tiyatroyu asıl işlevine yani estetik haz vermeye yaklaştırır. Böylece Reşat Nuri, çoğu zaman kahramanları öğretmenler ya da öğrenciler olan bu oyunlar yoluyla onları sıkmadan eğitmeye çalışır. *Ümit Mektebinde* ve *Ümidin Güneşi* gibi doğrudan okulu ve öğrencileri konu aldığı eserlerinde ise didaktik üslubu daha belirgin olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç

Çocuklar ve gençler için tiyatro meselesi her ne kadar Meşrutiyet’le birlikte tartışılmaya başlanan konulardan olsa da özellikle Cumhuriyet sonrası edebiyatçıların toplum sorunlarına eğilme biçimleri bu konunun daha ciddi olarak ele alınmasını sağlamıştır. Bazı yazarlar devletin de teşvikiyle okullarda temsil edilmek üzere oyunlar kaleme almışlardır. Bu oyunların öğrenciler tarafından canlandırılacağı ve seyircilerinin de okul çevresi olacağı göz önünde bulundurularak eserlerin mesajlarının şekillendirildiğini görmekteyiz. Reşat Nuri Güntekin, hem bir öğretmen hem de bir müfettiş olarak görev yaptığı yerlerde gördüklerinden yola çıkarak eserlerinde daha çok eğitim camiasına ilişkin konulara yer verir. Bu konuda özellikle “Mektep Temsilleri” başlığı altında yazdığı eserlerin yazarın tiyatro hakkındaki fikirlerini göstermesi açısından önemi bulunmaktadır. Yazar, tuluat tiyatrosunun olumsuz etkilerinden halkın korunması için devlet müdahalesini gerekli görmektedir. Dolayısıyla sanatın toplum üzerinde olumlu bir yansımaları olmasını arzulayan yazar oyunlarının konularında da bu idealin uygulamasını yapmıştır. Dolayısıyla eserlerinde genellikle eğitimin önemi, öğretmenlik mesleğinin kutsallığı vb. konuları işlemeyi tercih etmiştir. Bu tutum bir sanat dalı olarak tiyatroyun sanatsal yönünün ihmal edilmesini riskini taşıyor olsa da yazar büyük oranda bu riski bilinçli olarak göze aldığını ve üstesinden geldiğini hissettirmektedir.

Kaynakça

- BUTTANRI, Müzeyyen. (2010). Cumhuriyet Devri Türk Tiyatrosunda Batı Etkisi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/2 Spring, 50-91.
- ÇELİK, Hüseyin. “Reşat Nuri Güntekin”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, yıl: 1996, cilt: 14 : 307-309.
- ÇELİK, Hüseyin (2000). Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Sosyal Tenkit. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri. (1950). “Fransız Tiyatrosu ve Bizimki Tiyatro ve Devlet”. *Tiyatromuzun Ana Meseleleri*. Cumhuriyet Gazetesi.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri (2012). *Anadolu Notları I-II*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri. (1924). *Gazeteci Düşmanı*. İstanbul: İkbâl Kitabhanesi.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri. (1924). *Şemsiye Hırsızı*. İstanbul: İkbâl Kitabhanesi.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri. (1924). *İhtiyar Serseri*. İstanbul: İkbâl Kitabhanesi.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri. (1928). *Bir Köy Hocası*. İki Perdelik Mektep Temsili. İstanbul: Muallim Ahmed Halid Kitabhanesi.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri. (1931). *Ümit Mektebinde*. İstanbul: Muallim Ahmed Halid Kitabhanesi.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri. (1924). *Ümidin Güneşi*. İstanbul: İkbâl Kitabhanesi.

- KOLCU, Ali İhsan. (1992). Temâşâ Mecmuası. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- NUTKU, Özdemir, Atatürk ve Cumhuriyet Tiyatrosu, Özgür Yayınları, I. Basım, İstanbul, 1999.
- NUTKU, Özdemir. (2001). **Dram Sanatı Tiyatroya Giriş**. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- ÖNERTOY, Olcay. (1974). "Reşat Nuri Güntekin ve Anadolu". **Türkoloji Dergisi**. Cilt: 6, Sayı 1 Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları: 81-106.
- ÖNERTOY, Olcay. (1983). **Reşat Nuri Güntekin**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- SAMURÇAY, Neriman. (1976). "Çocuk Psikolojisi Açısından Tiyatro". **Tiyatro Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 7 Sayfa: 113-138.
- ŞENER, Sevda, (1981). "Reşat Nuri Güntekin'in Oyun Yazarlığı". Türk Dili. Cilt 43. Sayı: 360. 370-377.
- ŞEN, Semra. (1999). "Atatürk, Cumhuriyet ve Tiyatro". Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi. Sayı 1. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. 22-30.
- ŞİMŞEK, Tacettin. (2006). "Çocuk Edebiyatı". Türk Edebiyatı Tarihi 4. Editör. Talat Halman ve diğerleri. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları: 540-553.
- YAVUZ, Kemal. (1976). Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro ile İlgili Makaleleri, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.